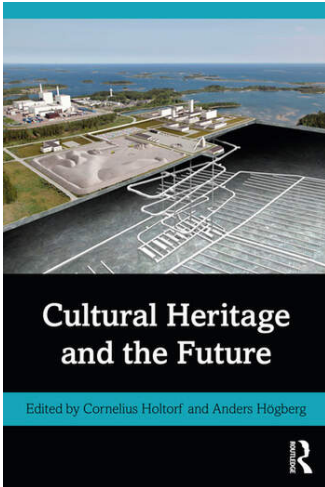

BOOK REVIEWS / RECENZII

CORNELIUS HOLTORF,
ANDERS HÖGBERG (eds),
Cultural Heritage and the Future,
Routledge/Taylor & Francis Group:
London and New York, 2021, 279 pages,
ISBN 978-1-138-82901-5

Volumul *Cultural Heritage and the Future*, coordonat de Cornelius Holtorf și Anders Högborg, a apărut în anul 2021 la Editura Routledge care este parte a Taylor & Francis Group. Lucrarea colectivă cuprinde 17 studii de caz semnate de un grup de 18 cercetători și experți internaționali în domeniul relației între patrimoniul cultural și viitor. Culegerea este structurată în patru părți, fiind însoțită de lista ilustrațiilor, lista tabelor, lista autorilor, prefață și introducere semnată de către editorii volumului.

În partea introductivă, coordonatorii volumului remarcă faptul că cercetarea viitorului și a relației lui cu moștenirea culturală este un domeniu destul de nou și a început să fie abordat cu doar câțiva ani în urmă. Necesitatea unei astfel de cercetări vine din circumstanțele la care este expusă lumea de astăzi – schimbări rapide în toate sferele vieții, viitor incert etc. În acest context, oamenii ar trebui să se gândească mai mult la viitorul lor, printre care un rol aparte îl are domeniul moștenirii culturale. Deoarece prezentul e bazat pe trecut, iar construcția unui viitor prosper și sustenabil nu poate avea loc fără valorificarea adecvată a moștenirii generațiilor anterioare. Coordonatorii volumului evidențiază faptul că volumul a apărut în rezultatul mai multor sesiuni, conferințe, proiecte realizate începând cu anul 2012. Astfel, culegerea de studii este practic rodul efortului unei echipe internaționale timp de zece ani care vine cu o abor-

dare autentică, novatoare și critică față de o temă, care merită o atenție mult mai mare, atât din partea mediilor academice, cât și a celor politice.

Partea I. The future in heritage studies and heritage management cuprinde patru studii care dezbate din diverse perspective și experiențe relația între moștenirea culturală și viitor. Rodney Harrison discută în studiul său *Heritage practices as future-making practices* (p. 29-45) pe baza exemplului de la Svalbard Global Seed Vault despre moștenirea culturală din perspectiva „future-making”, accentuând faptul că, doar înțelegând practicile specifice de conservare dintr-o perspectivă comparativă putem contribui calitativ la construcția viitorului comun. Este important faptul că autorul pornește analiza sa de la dezbaterile conceptelor de viitor și modul în care moștenirea culturală poate influența asamblarea, construirea și proiectarea viitorului. Sarah May abordează în lucrarea sa *Heritage, thirft, and our children's children* (p. 46-58) discursul pentru moștenirea culturală din perspectiva copiilor ca substituenți ai viitorului, întrebându-se totodată cum să fim siguri că patrimoniul protejat astăzi nu va fi ca o povară și un dar nedorit în viitor. De aceea, S. May consideră că noi trebuie să regândim modul în care folosim astăzi moștenirea culturală pentru a domestici viitorul prin strategii de infantilizare, ținând cont de faptul că avem mai multe moșteniri și, respectiv, mai multe perspective de viitor. Cornelius Holtorf și Anders Högberg, în *Perceptions of the future in preservation strategies (Or: why Eyssl von Eysselberg's body is no longer taken across the lake)* (p. 59-71), pe baza sitului austriac de la Hallstatt (sit inclus în Lista patrimoniului mondial în 1997 și sit reprodus în anul 2012 în provincia Guangdong din sudul Chinei), evidențiază accesibilitatea pe termen lung a patrimoniului cultural care se bazează în mare măsură pe percepțiile specifice ale viitorului, deoarece acestea sunt articulate în strategii speciale de conservare sau de reproducere. În articolul său *The future and management of ICH in China from legal perspective* (p. 72-86), Luo Li discută despre modul în care noțiunile evolutive despre „viitor” influențează legislația și gestionarea patrimoniului cultural imaterial în China. Dar, pentru un demers reușit, autorul atrage atenția asupra faptului că mai întâi de toate este necesară refacerea încrederii în cultura tradițională și cultivarea înțelepciunii în rândul generației tinere pentru a avea o atitudine responsabilă față de moștenirea imaterială.

Partea II. The future in cultural heritage cuprinde patru studii privind relația între viitor și patrimoniul cultural material. În studiul său *Decolonizing the future: Folk art environments and the temporality of heritage* (p. 87-102), Alfredo González-Ruibal demonstrează că arta populară și arhitectura îmbrățișează un viitor mult mai deschis și în creștere organică decât monumentele oficiale și alte forme hegemonice de patrimoniu. De aceea, autorul consideră

că astăzi este momentul oportun pentru a începe decolonizarea viitorului. În contribuția sa *The spectre of non-completion: An archaeological approach to half-built buildings* (p. 103-119), James Dixon demonstrează cum clădirile sunt relaționate, în anumite momente, cu viitorul, cum vârsta clădirilor le transformă în obiective de patrimoniu etc. Toate tipurile de locuințe finisate și parțial construite, păstrate și avariate, mai vechi și mai noi au un rol aparte în viața fiecărui om și comunități. De aceea, este foarte importantă abordarea multidisciplinară când discutăm despre rolul și locul spațiilor de locuit în istoria omenirii, în comunitățile de astăzi și din viitor. Robert Charlotte Maxwell, în articolul *An archaeology of Cold War armageddonism through the lens of Scientology* (p. 120-129), deschide o temă pe cât de importantă, pe atât și de sensibilă privind arheologia războiului rece, arheologia secretului, anihilarea moștenirii nucleare și construcția viitorului. Partea a doua a culegerii se încheie cu un dialog între Alice Gorman și Sarah May despre *Future visions and the heritage of space: Nostalgia for infinity* (p. 130-143) care ating mai multe aspecte privind moștenirea lăsată de oameni pe pământ, inclusiv despre utopii și distopii pentru viitor, despre estetica viitorului, sateliții ca simboluri, puterea deșeurilor, semnele morții, tehnologii ascunse etc.

Partea III. Re-thinking heritage futures include trei studii privind reconceptualizarea viitorului în contextul unei moșteniri specifice secolului al XX-lea și începutului de secol XXI – deșeurile nucleare¹. Astfel, Cornelius Holtorf și Anders Högberg, în contribuția lor *What lies ahead?: Nuclear waste as cultural heritage of the future* (p. 144-158), analizează modul în care deșeurile nucleare vor deveni o componentă particulară a moșteniri culturale. Pornind de la conceptul de „conștiință a viitorului”, autorii discută despre provocările contemporane, despre conținutul și riscul acestor depozite și lecțiile care trebuie însușite pentru a păstra moștenirea umană pentru generațiile viitoare. Rosemary. A. Joyce, în articolul *The future in the past, the past in the future* (p. 159-175), pe baza proiectului *Waste Isolation Pilot Plannt* din Carlsbad, New

¹ Despre reconceptualizarea domeniului patrimoniului cultural și locul acestuia în contextul strategiilor de dezvoltare sustenabilă se discută în ultimii ani destul de des. Dar autorii culegerii de față rămân a fi originali prin faptul că aduc în atenție teme despre un patrimoniu anterior neglijat sau puțin discutat, precum este cazul moștenirii nucleare. A se vedea unele dintre lucrările recent publicate la această temă: R. Harrison, et al., *Heritage Futures: Comparative Approaches to Natural and Cultural Heritage Practices*. London: UCL Press, 2020, <https://doi.org/10.14324/111.9781787356009>; Rodney Harrison and Colin Sterling (eds), *Deterritorializing the Future. Heritage in, of and after the Anthropocene*, London: Open Humanity Press, 2020, <http://openhumanitiespress.org/books/titles/deterritorializing-the-future>; Sophia Labadi, *Rethinking Heritage for Sustainable Development*, London: UCL Press, 2022, <https://doi.org/10.14324/111.9781800081925>.

Mexico, SUA, scrie despre modul în care astfel de monumente vor influența viitorul. La finalul capitolului trei într-un articol comun, *Radioactive heritage of the future: A legacy of risk* (p. 176-197), Marcos Buser, Abraham Van Luikt, Robert Nelson, Cornelius Holtorf abordează câteva domenii sensibile care cu siguranță vor avea efecte asupra viitorului – deșeurile ca patrimoniu cultural și moștenirea riscului pentru generațiile viitoare. Consider că temele abordate în partea a treia a culegerii de studii sunt un îndemn adresat comunităților de pe glob pentru a acorda o atenție mai mare moștenirii nucleare, modului în care ea trebuie administrată corect pentru a evita riscurile distructive ce vor avea efecte nocive asupra generațiilor viitoare.

Partea IV. Heritage and future-making conține cinci studii care dezbate câteva situații specifice privind relațiile dintre moștenirea culturală și viitor. Erica Avrami, în articolul ei *Sustainability, intergenerational equity, and pluralism: Can heritage conservation create alternative future?* (p. 198-216), tratează despre modul în care conservarea patrimoniului poate încuraja generațiile viitoare să fie mai mult agenți ai schimbării, decât administratori ai trecutului. Deoarece autoarea consideră că implicarea civică este esențială în dezvoltarea prezentului și construcția viitorului, inclusiv în domeniul patrimoniului cultural. Caitlin DeSilvey, în articolul *Palliative curation and future persistence: Life after death* (p. 217-229), discută despre dorința de a păstra prin toate mijloacele posibile moștenirea materială. Paul Graves-Brown în lucrarea sa *The future, atemporality, and heritage: „Yesturda’s tomorrow is not today”* (p. 230-244), scrie despre viitor ca moștenire, care reprezintă un set de idei și fenomene caracteristice secolelor XIX-XX, deoarece astăzi discursul viitorului a căzut într-un bricolaj al trecutului. Richard Sandford și May Cassar, în studiul comun *Heritages of futures thinking: Strategic foresight and critical futures* (p. 245-263), abordează patrimoniul ca practică anticipativă dintr-o perspectivă strategică și critică. Autorii studiului consideră că în viitor avem nevoie de un sector al patrimoniului mai alfabetizat, iar pentru aceasta este nevoie ca domeniul să fie mai bine dotat, trebuie facilitată cercetarea și dezvoltat sisteme de gestiune eficiente.

Culegerea de studii se încheie cu un eseu *Final reflections: The future of heritage* (p. 264-270) semnat de editorii Anders Högberg și Cornelius Holtorf, care atrag din nou atenția asupra faptului că trebuie să înțelegem și să ne asumăm rolul patrimoniului cultural în administrarea relației între prezent și viitor și dezvoltarea strategiilor profesionale privind viitorul managementului moștenirii culturale. Deoarece prin intermediul patrimoniului cultural noi trebuie să schimbăm prezentul pentru a crea viitorul pe care poate nu ni l-am imaginat înainte.

În concluzie, evidențiem faptul că practic toți autorii au remarcat că moștenirea culturală și viitorul se află într-o strânsă legătură și că ar trebui să fie o prioritate pentru mediul academic, pentru tineri și pentru toți cei care activează în domeniile muzeografiei, patrimoniului cultural, arheologiei, antropologiei, arhitecturii, conservării, restaurării, sociologiei, istoriei, geografiei etc.

Volumul prezent contribuie la o mai bună înțelegere a relației între viitor și moștenirea culturală, care este un domeniu insuficient cercetat. De aceea, moștenirea culturală și managementul patrimoniului cultural trebuie să ocupe un loc distinct în construcția unui viitor sustenabil. Subiectul dat devine și mai important în contextul agresiunii militare a Rusiei asupra Ucrainei când este pus la încercare viitorul unui stat și unde este distrusă abuziv moștenirea culturală și naturală a unei regiuni.

Cât privește continuitatea unui astfel de proiect, aș sugera colegilor să structureze mai bine relația moștenirii culturale cu viitorul, pornind de la patrimoniului arheologic, urmat de patrimoniul mobil și imobil, imaterial, industrial și post-industrial etc. Totodată, e bine să fie asigurată și reprezentativitatea regională, pentru a înțelegere starea lucrurilor la nivel global și specificul fiecărui continent.

Deși volumul nu acoperă toate aspectele moștenirii culturale și ale relației ei cu viitorul, sunt sigur că această lucrare va contribui la o mai bună și mai largă cercetare a rolului moștenirii culturale în strategiile și procesele de construcție a viitorului. De aceea, recomand această culegere de studii nu doar experților în domeniile patrimoniului cultural, dar și politicienilor și altor categorii profesionale care sunt preocupate de viitorul omenirii. Deoarece doar printr-o abordare vizionară și interdisciplinară putem obține rezultatele așteptate, anticipa anumite riscuri, crește încrederea și securitatea cetățeanului, planifica și construi un viitor sustenabil bazat pe moștenirea culturală.

Sergiu MUSTEAȚĂ

Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

Email: sergiu_musteata@yahoo.com